

**НАЦІОНАЛЬНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР
«ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ»
УКРАЇНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК**

СЕМЕНИШЕНА Наталія Вікторівна

УДК 657.37:631.11

**КОМУНІКАТИВНА ТА ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА ФУНКЦІЇ
БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ЗВІТНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ
ПІДПРИЄМСТВ**

08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2008

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Подільському державному аграрно-технічному університеті
Міністерства аграрної політики України

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Слободян Володимир Дмитрович,
Подільський державний аграрно-технічний університет,
проректор з навчально-методичної роботи,
завідувач кафедри бухгалтерського обліку

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Кірейцев Григорій Герасимович,
Національний аграрний університет
Кабінету Міністрів України,
професор кафедри бухгалтерського обліку

кандидат економічних наук, доцент
Палюх Микола Степанович,
Тернопільський національний економічний університет,
завідувач кафедри бухгалтерського обліку і аудиту
в агропромисловому виробництві

Захист відбудеться «24» грудня 2008р. о 15⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої
вченої ради Д 26.350.02 у Національному науковому центрі «Інститут аграрної
економіки» УААН за адресою: 03680, м. Київ, МСП, вул. Героїв Оборони, 10,
конференц-зал, 3-й поверх, к. 317.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного наукового центру
«Інститут аграрної економіки» УААН (03680, м. Київ, МСП, вул. Героїв Оборони, 10,
2-й поверх, к. 212).

Автореферат розісланий «21» листопада 2008р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник

Н.Л.Жук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Зміни в Україні цивільно-правового середовища в умовах вступу до СОТ, потреби реформованої ринкової економіки, розширення під впливом ринку діапазону користувачів та їхніх вимог до якості звітності визначили необхідність критичного перегляду критеріїв формування звітної інформації та встановлення взаємозв'язку між суб'єктом і об'єктом управління через комунікативну функцію та реалізацію інформаційних запитів для прийняття виважених рішень з регулювання діяльності сільськогосподарських підприємств.

Питанню звітності в Україні присвячено праці відомих вітчизняних вчених: М.Т. Білухи, Ф.Ф. Бутинця, М.Я. Дем'яненка, В.І. Єфименка, В.М. Жука, Г.Г. Кірейцева, М.В. Кужельного, Ю.Я. Литвина, М.Ф. Огійчука, М.С. Палюха, П.Т. Саблука, В.В. Сопка, Н.М. Ткаченко, М.Г. Чумаченка, П.Я. Хомина, Л.С. Шатковської та інших дослідників.

Базовими є також праці провідних зарубіжних вчених за зазначеною проблемою: Л.А. Бернстайна, М.Ф. Ван Бреди, Н.А. Бреславцевої, Й. Бьотге, К. Друрі, О.В. Єфімової, В.В. Ковальова, Д. Колдуела, Б. Нідлза, В.Д. Новодворського, В.Ф. Палія, Я.В. Соколова, А.Н. Хоріна, Ч. Хонгрена, Е.С. Хендріксена, А.Д. Шеремета, М.А. Вахрушиної й ін.

Праці науковців відрізняються глибиною теоретичних висновків, значимістю розглянутих проблем і узагальнень. У більшості автори зосереджують увагу на питаннях ведення фінансового обліку і методичних аспектах складання фінансової звітності. Однак в дослідженнях не одержали достатнього відображення принципові проблеми, зокрема питання функцій бухгалтерської звітності та її позиціонування в системі інформаційного забезпечення всіх суб'єктів ринкових відносин у сільському господарстві.

Крім того, залишаються поза увагою проблеми інформаційних властивостей бухгалтерської звітності сільськогосподарських підприємств в управлінській діяльності та відповідності управлінським завданням щодо можливостей відображати ресурсний потенціал, бізнес-процеси й результати господарювання окремих структурних підрозділів в межах підприємства (на мікрорівні).

З позицій відповідності існуючої звітності потребам управління у сільськогосподарських підприємствах окреслені проблеми є особливо актуальними і вимагають комплексного підходу до вирішення, оскільки подання вибіркової або довільної інформації для прийняття рішень не надаватиме повної картини про діяльність центрів відповідальності й, отже, знижуватиме ефективність управління в цілому.

Очевидним є те, що підсумкова облікова інформація внутрішньогосподарської діяльності, відображена в звітних показниках, повинна в повному обсязі задовольняти інформаційні потреби управління сільськогосподарськими підприємствами, дозволяти контролювати витрати і результати, приймати управлінські рішення економічного характеру.

Наявність невирішених проблем, дискусійність окремих теоретичних положень, а також їх вагоме практичне значення зумовлюють актуальність обраної теми та визначають цільову спрямованість дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до плану науково-дослідних робіт Подільського державного аграрно-технічного університету та Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» УААН за темою «Формування системи та механізмів обліково-аудиторського забезпечення сільськогосподарських підприємств у ринкових умовах» (номер державної реєстрації 0108U008794). Внесок автора полягає у розробці пропозицій щодо вдосконалення основних форм річної бухгалтерської звітності та визначення концептуальних підходів до формування внутрішньої бухгалтерської звітності сільськогосподарських підприємств.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є теоретичне та методологічне обґрунтування комунікативної й інформаційно-аналітичної функцій бухгалтерської звітності сільськогосподарських підприємств, розробка пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення структури і складу основних форм бухгалтерської звітності та розширення її інформаційних можливостей в управлінській діяльності.

Для досягнення вказаної мети поставлені та вирішені наступні завдання:

- на підставі ретроспективного аналізу провести історико-логічне дослідження категорії «бухгалтерська звітність» і здійснити періодизацію її розвитку;
- обґрунтувати введення в науковий обіг і визначити сутність поняття «комунікативна функція звітності»;
- проаналізувати систему класифікаційних ознак та обґрунтувати додаткові критерії класифікації звітності на сучасному етапі розвитку облікового процесу;
- уточнити сутність понять «звітність», «бухгалтерська звітність», «управлінська звітність»;
- визначити інформаційні потреби користувачів та виявити проблеми релевантності бухгалтерської звітної інформації;
- здійснити компаративний аналіз вітчизняної бухгалтерської звітності та визначити основні напрями розширення комунікативних та інформаційно-аналітичних можливостей;
- проаналізувати рівень використання показників бухгалтерської звітності в управлінській діяльності;
- розробити структуру внутрішньої бухгалтерської звітності відповідно до завдань управлінської діяльності; запропонувати порядок складання окремих її форм.

Об'єктом дослідження є інформація, необхідна для управлінської діяльності й комунікації суб'єктів господарювання, та процеси її агрегування в бухгалтерській звітності з урахуванням інформаційних запитів різних користувачів.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методологічних та організаційно-методичних проблем формування й аналітична інтерпретація показників бухгалтерської звітності сільськогосподарських підприємств.

Методи дослідження. Наукові положення, висновки і пропозиції, які містяться в дисертаційному дослідженні, забезпечуються застосованою методологією наукового дослідження.

На етапі дослідження теоретико-методологічних положень в роботі використано системний підхід, у межах якого застосовано такі методи: при

дослідженні етапів розвитку та структурно-логічної побудови основних форм бухгалтерської (фінансової) звітності – історико-логічний, декомпозиції, наукової абстракції і моделювання, узагальнення, групування, аналогії та порівняння. Використовуючи методи індукції та дедукції, визначено загальний напрям розвитку та формування бухгалтерської звітності в Україні. Методи причинно-наслідкового зв'язку та абстрактно-логічний застосовувались при удосконаленні класифікаційних ознак звітності. Методом порівняння встановлено відмінності у складі та структурі форм річної бухгалтерської (фінансової) звітності в Україні та за кордоном. При дослідженні реалізації комунікативної функції бухгалтерської звітності в управлінській діяльності застосовувались методи експрес-опитування, анкетування, монографічний, графічний та інші загальноприйняті статистичні методи; на етапі дослідження реалізації інформаційно-аналітичної функції бухгалтерської звітності в управлінській діяльності – аналізу і синтезу, узагальнення, монографічний, анкетування та експрес-опитування; на етапі розробки пропозицій з удосконалення форм річної бухгалтерської звітності та впровадження окремих форм управлінської звітності – аналізу і синтезу, індукції та дедукції.

Інформаційною базою дослідження були показники бухгалтерської звітності сільськогосподарських підприємств, дані анкетного й експрес-опитувань управлінського персоналу сільськогосподарських формувань Хмельницької області. Джерелом аналізу є також статистичні матеріали Хмельницького обласного управління та Кам'янець-Подільського районного управління статистики.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в комплексному підході до теоретико-методологічного обґрунтування та вдосконалення бухгалтерської звітності як елементу методу бухгалтерського обліку, інформаційної підсистеми менеджменту та бази оцінки діяльності сільськогосподарських організацій при прийнятті рішень і визначається наступними основними положеннями:

вперше:

- на основі проведеного історико-логічного дослідження бухгалтерської звітності запропоновано періодизацію її розвитку з обґрунтуванням введення в науковий обіг і визначення поняття «комунікативна функція звітності», як здатність здійснювати обмін інформацією між комунікантами та формування контактів і взаємодії між ними через узагальнену систему символів для одержання комунікативного ефекту;
- визначено концептуальні підходи до побудови системи бухгалтерської звітності сільськогосподарських підприємств на основі проведеного аналізу її використання управлінським персоналом у співвідношенні з управлінськими завданнями;

удосконалено:

- класифікаційні ознаки звітності на сучасному етапі формування ринкових відносин і в результаті виділено такі: видова ознака, характер впливу на об'єкт управління; ступінь узагальнення; ступінь конфіденційності; склад; терміновість подання; ступінь регламентації;
- визначення поняття «звітність» як сукупність узагальнених показників, формалізованих законодавством або організацією, які характеризують ефективність функціонування організації (або окремих її елементів) за визначений період;
- дефініції категорії «бухгалтерська звітність» – визначена законодавством або організаціями сукупність форм, складених на основі науково згрупованих

системних даних бухгалтерського обліку, які відображають інформацію про майновий, фінансовий стан і їх зміни та результати виробничої й іншої діяльності організацій за визначений період;

– дефініції поняття «управлінська звітність»: управлінська звітність у широкому змісті – це економічна модель об’єкта управління (або окремих його елементів), яка є інструментом моніторингу і контролю суб’єктом управління, використовуваним з метою впливу на функціонування цього об’єкта. Управлінська звітність на мікрорівні визначена як сукупність підсумкових показників, що являють собою результативну частину обліково-аналітичної інформації, регульованої завданнями управлінської діяльності в межах організації за форматом, обсягом, змістом і часовими параметрами, визначеними суб’єктом управління;

дістали подальший розвиток:

– обґрунтування доцільності застосування терміна «бухгалтерська звітність» у нормативних документах;

– обґрунтування пропозицій з удосконалення складу та змісту основних форм річної бухгалтерської звітності як основи інформаційно-аналітичної бази з метою підвищення відповідності її якісним критеріям та інформаційним потребам користувачів;

– обґрунтування кібернетичного зв’язку бухгалтерської звітності та принципів оцінки бізнесу шляхом реалізації комунікативної й інформаційно-аналітичної функцій.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці комплексу пропозицій та рекомендацій, спрямованих на удосконалення бухгалтерської звітності як бази інформаційної підтримки провідного управлінського персоналу, власників підприємства, реальних і потенційних інвесторів та інших суб’єктів бізнесу, що приймають рішення на основі аналітичної інтерпретації показників бухгалтерської звітності в сільськогосподарських підприємствах.

Результати дисертаційного дослідження та методологічні рекомендації щодо розширення інформаційних можливостей річної бухгалтерської звітності в частині формування Приміток до річної фінансової звітності були застосовані в роботі Головного управління агропромислового розвитку Хмельницької обласної державної адміністрації (довідка № 2.2/479 від 19.03.2007р.).

Запропоновані у дисертаційному дослідженні рекомендації щодо бухгалтерської звітності були апробовані та знайшли практичне застосування в роботі сільськогосподарських підприємств Хмельницької області, зокрема СГК «Летава» Чемеровецького району (довідка № 317 від 27.12.2007р.), ТзОВ «Оболонь-Агро» Чемеровецького району (довідка № 21 від 21.05.2007р.), СТОВ ВФ «Мрія» Кам’янець-Подільського району (довідка № 3 від 15.02.2007р.), ТОВ «Козацька долина 2006» Дунаєвецького району (довідка № 5 від 17.01.2008 р.).

Окремі положення дисертаційного дослідження використовуються у навчальному процесі Подільського державного аграрно-технічного університету при викладанні курсів «Теорія бухгалтерського обліку», «Фінансовий менеджмент», «Звітність підприємств», «Організація бухгалтерської (фінансової) звітності» (довідка № 62-08-404 від 27.09.2007р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним завершеним науковим дослідженням. Усі викладені в дисертації науково-практичні положення, розробки та пропозиції належать особисто автору і відображені в його опублікованих наукових працях. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використано лише ті положення, які отримано здобувачем особисто при вивченні питань функціональності звітних форм і підвищення інформативності бухгалтерської звітності сільськогосподарських підприємств.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення, висновки та практичні рекомендації дисертаційного дослідження доповідались і обговорювались на науково-практичній конференції професорсько-викладацького складу ПДАТУ (м. Кам'янець-Подільський, 1998 р.), IV Міжнародній науково-практичній конференції «Інформатика і комп'ютерні технології в агропромисловому комплексі» (м. Кам'янець-Подільський, 21-23 лютого 2008 р.), «Актуальні проблеми на сучасному етапі та перспективи розвитку фінансово-кредитного механізму АПК», (м. Кам'янець-Подільський, 25-26 жовтня 2007 р.), IV Міжнародній науково-практичній конференції «Наукове та професійне забезпечення розвитку обліку та фінансів аграрного сектору економіки в умовах глобалізації» (м. Київ, 18-19 вересня 2008р.)

Публікації. За результатами дисертаційного дослідження дисертантом опубліковано 14 праць загальним обсягом 5, 92 др. арк. (внесок автора - 5,2 др.арк.), серед яких 10 наукових статей у фахових виданнях обсягом 4, 42 др.арк. та 4 тези доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій обсягом 1, 5 др.арк.

Структура та обсяг дисертаційної роботи. Дисертаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст роботи викладено на 168 сторінках друкованого тексту, в тому числі 39 таблиць, 18 рисунків. Робота містить 20 додатків. Список використаних джерел налічує 232 найменування.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів.

У першому розділі «**Теоретико-методологічні аспекти звітності та її функції**» досліджено історико-логічне становлення звітності, позиціонування звітності в системі елементів методу бухгалтерського обліку, здійснено теоретичне обґрунтування реалізації комунікативної та інформаційно-аналітичної функцій бухгалтерської звітності сільськогосподарських підприємств.

Проведений аналіз розвитку звітності в історичному аспекті, починаючи від розуміння її як обов'язкової процедури для цілей фіску та закінчуючи найважливішим знаряддям для контролю й управління господарством, дозволив запропонувати періоди її розвитку з виділенням характерних властивостей та вимог на різних етапах. Обґрунтовано, що на сучасному етапі звітність виступає засобом взаємодії сільськогосподарського підприємства та інших суб'єктів ринкових відносин і є важливим інструментом для налагодження ефективно функціонуючої управлінської системи.

Для розуміння звітності як обліково-економічної категорії досліджено позиціонування її в системі елементів методу бухгалтерського обліку, розглянуто інтерпретації категорії «звітність» у науковій літературі. Теоретичні дослідження даної категорії дали змогу уточнити поняття «звітність», як сукупність узагальнених показників, що характеризують підсумки виробничо-фінансової діяльності, майновий і фінансовий стан організації (чи окремих її елементів) за визначений період.

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що дотепер ґрунтовно не переосмислена пануюча в економічній літературі точка зору, що свідчить про підміну поняття «бухгалтерська звітність» поняттям «фінансова звітність». Взаємозв'язок бухгалтерського обліку з такою фундаментальною економічною категорією, як «фінанси», не підлягає сумніву, однак використаний семантичний підхід до вивчення об'єктів бухгалтерського спостереження та аналіз історичної ретроспективи з формування вітчизняної бухгалтерської терміносистеми, проведений у процесі дослідження, свідчить про некоректність такої підміни понять.

Дисертант відстоює позицію застосування терміну «бухгалтерська звітність» у нормативній документації та тлумачить її як визначену законодавством або організаціями сукупність форм, складених на основі науково згрупованих системних даних бухгалтерського обліку, які відображають інформацію про майновий, фінансовий стан і їх зміни та результати виробничої й іншої діяльності організацій за визначений період.

В дисертації обґрунтовано, що класифікація звітності повинна виходити з загальнотеоретичних положень, враховувати гносеологічні корені цього поняття. Однак серед науковців немає єдності, що проявляється у різних підходах при класифікації з урахуванням різних її критеріїв і класифікаційних ознак.

Аналіз та узагальнення літературних джерел дозволило уточнити критерії класифікації звітності на сучасному розвитку облікового процесу (рис.1).

За умов інформаційно-комунікативної революції, теорія комунікації збагачує понятійний апарат бухгалтерського обліку такими поняттями, як кодування, декодування, канали зв'язку та їх пропускна здатність, комуніканти. Комунікантами виступають учасники комунікації, задіяні в комунікативному акті: відправник або отримувачі, що формують або інтерпретують інформацію, і ними можуть бути як окремі індивіди, так і суспільні інститути: державні, громадські інституції, підприємства (комерційні партнери) тощо.

Оскільки комунікація при практичній реалізації набуває трьох аспектів - психологічного, інформаційного та організаційного, то динамічними системами в обліку є місця реєстрації, обробки, нагромадження та видачі даних (формування звітних форм). Отже, інформація, інтерпретована в бухгалтерському обліку, виступає як своєрідна «мова» господарського процесу. В свою чергу, бухгалтерська звітність, як кульмінація облікового процесу, несе в собі інформацію, що є елементом загальної системи знаків, символів або кодів, і дозволяє одержати уяву про досліджуваний об'єкт (сільськогосподарське підприємство).

Комунікативна функція бухгалтерської звітності характеризується різноманітними способами, методами і прийомів реалізації й передбачає практичну

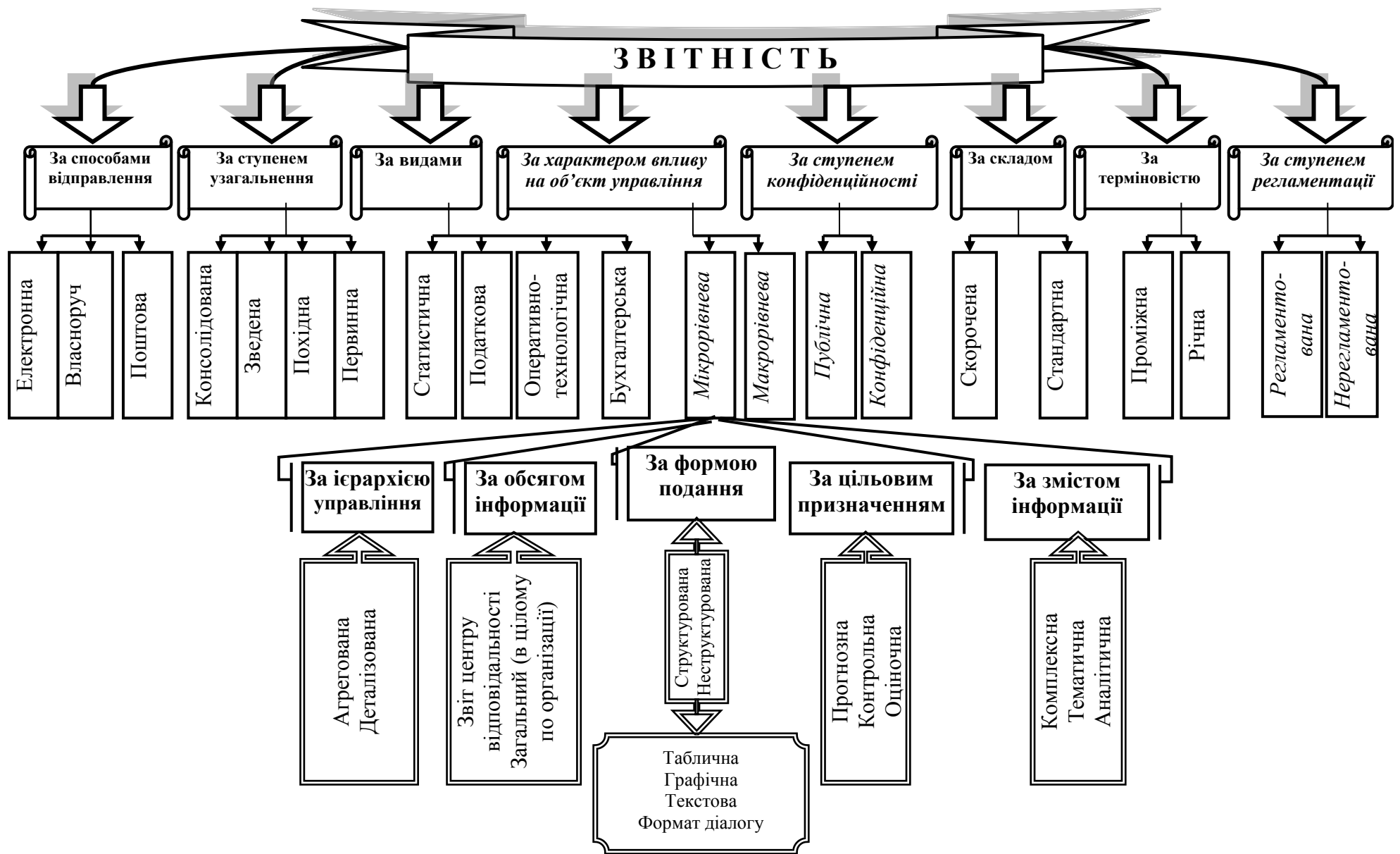

Рис.1. Узагальнені та пропонувані класифікаційні ознаки звітності на сучасному етапі розвитку облікового процесу

реалізацію контактів (взаємодії) через вертикальну (обмін інформацією між супідрядними (ієрархічними) рівнями структури управління організацією) та горизонтальну комунікації (між паритетними підрозділами, взаємодія виконавців та комунікації між паритетними керівниками в загальній площині управління).

Встановлено, що важливим завданням бухгалтерської звітності є передача інформації конкретним користувачам (комунікантам) таким чином, щоб вони правильно сприйняли інформацію про облікові події – господарські процеси та явища на підприємствах або за їх межами і основною вимогою для прийняття ефективних об'єктивних рішень є наявність адекватної та точної інформації, яка підлягає аналітичній інтерпретації. Отже, комунікативна функція бухгалтерської звітності знаходиться у тісному взаємозв'язку та взаємообумовленості з інформаційно-аналітичною функцією, яка пов'язана з наданням інформаційних ресурсів про підприємство в розпорядження певного об'єкта чи суб'єкта.

Комунікативна та інформаційно-аналітична функції бухгалтерської звітності вмотивовані інформаційними запитами користувачів - сформульованими усвідомленими вимогами, які частково відображають потреби, що адресовані до інформаційної системи (рис.2).

У другому розділі «**Аналітична інтерпретація бухгалтерської звітності сільськогосподарських підприємств при формуванні управлінських рішень**» з використанням компаративного аналізу досліджено особливості аналітичної інтерпретації основних форм річної бухгалтерської звітності, здійснено аналіз внутрішньої бухгалтерської звітності сільськогосподарських підприємств та аналітичне обґрунтування управлінських рішень.

У дослідженні проведено декомпозицію бухгалтерської звітності за наступними напрямками: цільова частина (вимоги користувачів звітності), інформаційна частина (склад і структура основних форм бухгалтерської звітності) в порівняльному аспекті з МСФЗ, методична частина (принципи формування статей звітності). Структурно-логічна побудова форм фінансової звітності залежить від набору критеріїв щодо наочності, аналітичності наведених у звітних формах показників, які б відповідали інформаційним запитам користувачів. В дослідженні обґрунтовано необхідність удосконалення структури Балансу та Звіту про фінансові результати та доповнення їх інформацією, яка б максимально задовольнила інформаційні очікування всіх користувачів.

Акцентовано увагу на структурних особливостях основних форм річної бухгалтерської звітності, досліджено можливості їх аналітичної інтерпретації та проведено аналіз використання бухгалтерської звітності в управлінській діяльності управлінським персоналом з метою виявлення проблем її релевантності управлінським завданням і недоліків її змістовної побудови, а також пошуку можливих шляхів їх усунення.

Виявлено, що МСФЗ регулюють лише інформативну частину форм фінансової звітності (склад показників і методи їх формування), вітчизняне ж законодавство передбачає суворі вимоги до інформативної частини, не надаючи права підприємствам на самостійне формування показників звітності.

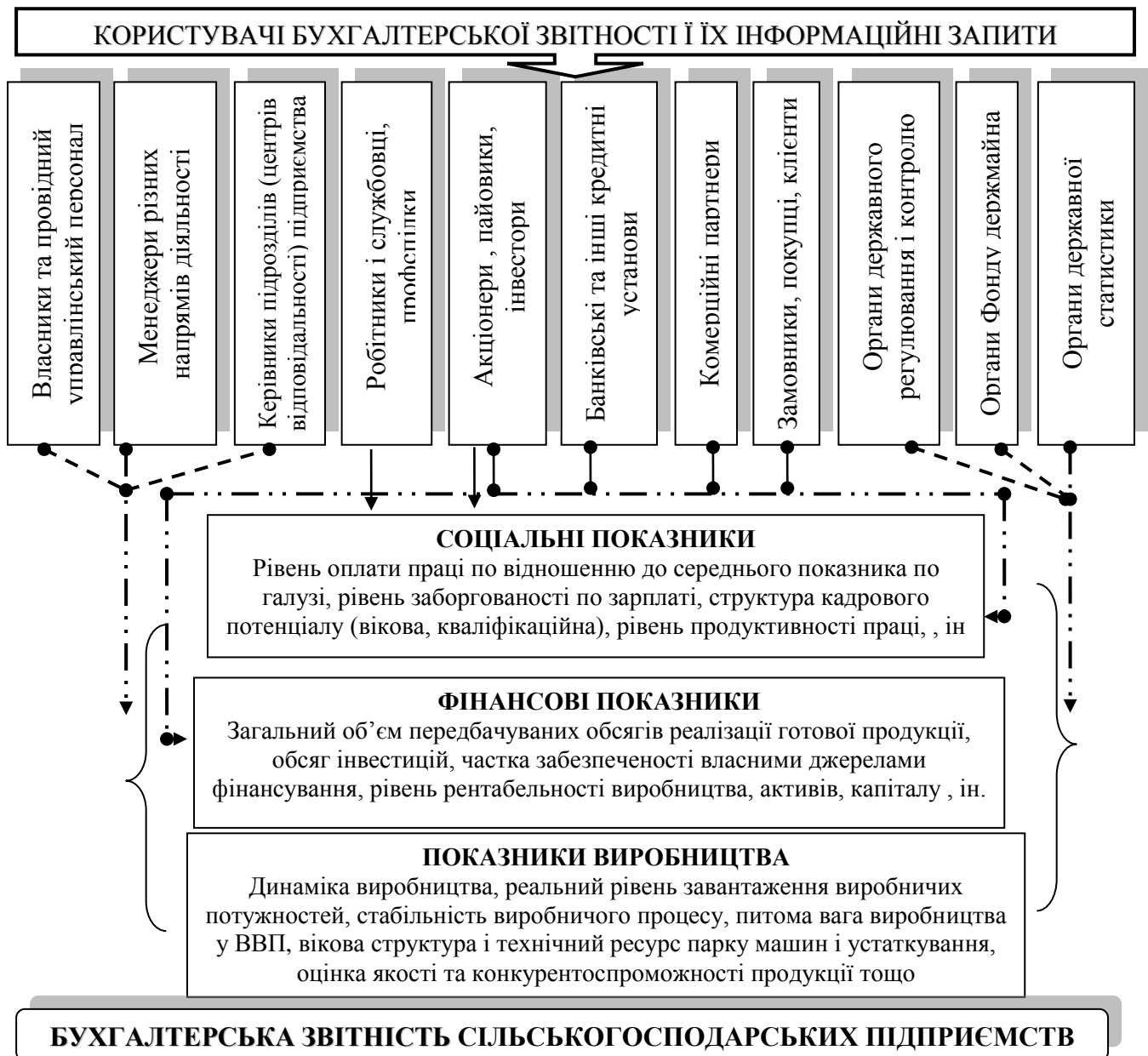

Рис. 2. Інформаційні очікування користувачів для прийняття рішень

В результаті дослідження зроблено акцент на особливостях структуризації та формування окремих статей Балансу. У вітчизняній формі Балансу активи найнижчої ліквідності виділено окремим розділом (1), активи середнього ступеня та найбільш ліквідні, а за Планом рахунків – класи 2 і 3, які за критерієм істотності інформації, що включається у звітність, мають велику питому частку у валюті балансів сільськогосподарських підприємств і представлені одним розділом. Виокремлення лише рахунку витрат майбутніх періодів (при всій дискусійності як змісту цієї статті, так і розташування в балансі) в окремий (3 розділ) вважаємо цілком необґрунтованим рішенням законодавців. Капітал власників має певний ступінь незалежності і дозволяє вирішувати найважливіші стратегічні завдання розвитку. Групування майна і капіталу в балансі здійснюється частково згідно з економічними, частково – з юридичними вимогами. Коли під пасивами розуміють борги підприємства, то назва 1 розділу пасиву – «власний капітал» – некоректна, оскільки означає вимогу засновників на власне ж майно.

В процесі досліджень обґрунтовано, що вітчизняні форми річної бухгалтерської (фінансової) звітності не відображають галузевих особливостей діяльності сільськогосподарських підприємств, подаючи в стислому форматі лише відомості про біологічні активи. Однак процес приєднання України до СОТ вимагає належного інформаційного забезпечення щодо ефективності галузей сільського господарства. Одним з найважливіших показників ефективності сільськогосподарського виробництва є рівень рентабельності, що дає синтетичну оцінку економічної ефективності використання ресурсного потенціалу, всіх поточних витрат і виступає важливим індикатором ефективності використання інвестицій, оскільки дозволяє точно оцінити рівень розвитку підприємств як у цілому, так і з різних сторін. Натомість у формах річної бухгалтерської звітності, зокрема у Звіті про фінансові результати, наводиться лише вартість реалізованої продукції. Рентабельність продажів можна нарощувати підвищенням цін або зниженням витрат, однак ці способи недостатньо надійні в нинішніх умовах.

За міжнародними підходами, показники, наведені в Примітках до фінансової звітності, повинні нести інформацію аналітичного характеру і детально розкривати інформацію, яка наводиться в основних формах звітності. Незважаючи на велику кількість розділів у Примітках, наявність деяких з них, наприклад «Використання амортизаційних відрахувань» і «Податок на прибуток», не є суттєвими для сільськогосподарських підприємств.

Сільське господарство повинно розвиватися в суворій відповідності з вимогами економічних законів, дія яких у сільськогосподарських підприємствах виявляється через систему економічних показників, що відображають у взаємному зв'язку і взаємообумовленості мету виробництва і засоби для її досягнення. Однак ефективність управління сільськогосподарськими підприємствами, їх фінансовий стан визначається не лише ліквідністю, прибутковістю, рентабельністю, але й збільшенням «вартості» бізнесу, що є об'єктом переважно стратегічного фінансового управління. Це, в свою чергу, актуалізує проблему подальшого вдосконалення методичних підходів до аналітичної інтерпретації наведених у формах бухгалтерської звітності показників.

Основні проблеми, що стоять перед керівництвом сільськогосподарських підприємств в Україні, можна звести до наступного: - здійснення платежів по податках і зборах; - здійснення платежів постачальникам, підрядникам, з оплати праці та іншим кредиторам; - ефективне управління виробництвом, - ефективне управління активами, що знаходяться в розпорядженні організації; - забезпечення своєчасності виплат по позикових коштах і пайовому капіталу.

Проведені дослідження в сільськогосподарських підприємствах Хмельницької області показують, що структура інформаційної бази при прийнятті управлінських рішень провідним управлінським персоналом заснована на кількох комплексах даних. Найбільш універсальні дані накопичуються і формуються в системі бухгалтерського обліку (на економічну інформацію в загальній сукупності інформаційних потоків припадає понад 90%, з яких 80% - бухгалтерська). Основу інформаційного забезпечення системи управління становить облікова інформація, що міститься в системі бухгалтерського обліку і звітності. Вважається, що

інформація звітності є найбільш розвиненою підсистемою інформаційного забезпечення.

Однак рівень задоволення кількісними та якісними параметрами показників, відображуваних у формах поточної бухгалтерської звітності, коливається в межах 37 – 65% (табл. 1).

Таблиця 1

Результати вибіркового спостереження в сільськогосподарських підприємствах Хмельницької області, 2006 р.

Критерії оцінки	Сільськогосподарські підприємства					
	СТОВ «Добробут»	СТОВ «Дружба»	СТОВ «Мрія»	СТОВ «Іскра»	СТОВ «Приворотське»	СТОВ «Гумецьке»
Рівень використання типових уніфікованих форм первинних документів %	73	43	68	56	54	59
Рівень використання довільних форм первинної облікової документації %	27	57	32	44	46	41
Наявність графіків складання і подання звітності	-	-	-	-	-	-
Рівень задоволення інформацією, що міститься у формах бухгалтерської звітності %	40	37	65	44	59	41

Аналіз використання показників бухгалтерської звітності в управлінні переконує в тому, що не всі показники документів мають однакову важливість. Незважаючи на те, що керівництвом для прийняття численних управлінських рішень бухгалтерська звітність використовується не належним чином, можна окреслити основні напрямки її використання: контроль – для забезпечення достовірності фінансової інформації щодо діяльності підприємства або використання його ресурсів; оцінка – для оцінювання значення минулих і майбутніх подій; планування – одержання інформації про бажані ділові угоди й інші економічні події, а також вплив на організацію, використання цієї інформації як основи для схеми дій, якої вона має дотримуватися в подальшому.

В процесі дослідження проведено аналіз використання бухгалтерської звітності в управлінській діяльності провідним управлінським персоналом сільськогосподарських підприємств.

Результати дослідження використання бухгалтерської звітності управлінським апаратом свідчать про таке:

- відсутність єдиного підходу у визначенні переліку та змісту вимог до звітної інформації і її відбору;

- відсутність градації в її використанні за рівнями управління та центрами відповідальності (паралелізм в обробці однієї і тієї самої інформації на різних рівнях та ланках системи управління);

- відсутність частини інформації для ухвалення певних рішень в основному на вищому рівні системи управління;
- недостатня інформативність внутрішніх звітів;
- відсутність ефективних засобів контролю за якістю інформації.

Зроблено висновок, що важливим напрямком у вирішенні цих проблем є інтеграція обліку та економічного аналізу в єдину внутрішню управлінську інформаційну систему, яка буде відображена у формах внутрішньої бухгалтерської звітності.

У третьому розділі «**Напрямки удосконалення бухгалтерської звітності сільськогосподарських підприємств**» обґрунтовано пропозиції щодо розширення інформаційних можливостей бухгалтерської звітності сільськогосподарських підприємств, розглянуто концептуальні підходи до формування внутрішньої бухгалтерської звітності й підвищення ролі звітності в управлінській діяльності.

Встановлено, що обсяг бухгалтерської звітності визначається кількістю показників: чим їх менше, тим більше скорочення облікової роботи. Ринкова економіка передбачає, що держава зобов'язана забезпечити оптимальне число обов'язкових показників річної бухгалтерської (фінансової) звітності для всіх користувачів (учасників ринку), про що, зокрема, свідчать і міжнародні стандарти. Сукупність звітних форм і пояснень до них характеризують діяльність економічного суб'єкта в усіх основних аспектах.

Розгляд структури, змісту та аналітичних можливостей основних форм річної бухгалтерської звітності відповідно до інформаційних запитів користувачів дозволив окреслити основні напрямки її удосконалення: поліпшення структури форм (перегрупування розділів); удосконалення змісту статей основних форм - балансу (табл. 2) та звіту про фінансові результати; розширення інформаційної ємності звітності за рахунок збільшення показників, що відображають специфіку сільськогосподарської галузі.

Таблиця 2

Структурно-логічна будова балансу

Актив	Капітал і пасиви (зобов'язання)
I. Довгострокові активи	I. Інвестований, накопичений капітал і резерви
Нематеріальні активи	Статутний (пайовий) капітал, у т. ч.
Капітальні інвестиції	- неоплачена частка статутного капіталу ()
Земельні ресурси	Додатковий вкладений капітал
Основні засоби	Інший додатковий капітал
Довгострокові фінансові інвестиції	Резервний капітал
Довгострокові біологічні активи	Інші резерви
Довгострокова дебіторська заборгованість	Нерозподілений прибуток (збиток)
Інші довгострокові активи	Вилучений капітал
Всього за розділом I	Цільове фінансування
II. Поточні функціональні активи	Всього за розділом I
Виробничі запаси	II. Довгострокові зобов'язання
Поточні біологічні активи	Довгострокові кредити банків
Незавершене виробництво	Довгострокові фінансові зобов'язання
Готова продукція	Інші довгострокові зобов'язання
Товари	Всього за розділом III
III. Поточні фінансові активи	III. Поточні зобов'язання
Витрати майбутніх періодів	Доходи майбутніх періодів

Векселі одержані	Короткострокові кредити банків
Дебіторська заборгованість за товари, роботи і послуги	Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями
Дебіторська заборгованість за розрахунками:	Векселі видані
з податків та зборів	Кредиторська заборгованість (за товари, роботи, послуги)
з виданих авансів	Поточні зобов'язання за розрахунками:
з нарахованих доходів	з одержаних авансів
з внутрішніх розрахунків	з податків та зборів
Інша поточна дебіторська заборгованість	з оплати праці
Поточні фінансові інвестиції	з учасниками
Грошові кошти та їх еквіваленти	Із внутрішніх розрахунків
Інші оборотні активи	Інші поточні зобов'язання
Усього за розділом III	Усього за розділом III
Баланс	Баланс

Структура активів впливає на капіталізацію сільськогосподарських підприємств. Відображення пропонованої структури лівої сторони балансу надасть користувачам вичерпну інформацію про стан активів сільськогосподарських підприємств, оскільки дозволяє класифікувати активи за певними ознаками: правовою; натурально-речовою; майновою; фінансовою.

Оскільки в Україні традиційно застосовується горизонтальна форма моделювання балансу, пропонується, з метою усунення протиріччя між назвою правої частини балансу і принципами поділу в ній статей, перейменувати «Пасиви» у «Капітал і пасиви (зобов'язання)», а розділ I - в «Інвестований, накопичений капітал і резерви».

У Звіті про фінансові результати пропонується виділити окремим (III) розділом інформацію про суму податків і зборів сільськогосподарських підприємств (по кожному податку), а нинішній III розділ розкривати в примітках до звіту, оскільки дана інформація розповсюджується лише на акціонерні товариства.

Підвищення відповідальності перед усіма суб'єктами ринку можна визначити як філософію поведінки і концепцію вибудовування окремими підприємствами своєї діяльності. У світовій практиці господарювання ця філософія і концепція проявляються в поінформованості суспільства за такими напрямками: 1) виробництво якісної продукції (у т.ч. сільськогосподарської); 2) створення привабливих робочих місць у галузі, інвестиції в розвиток людського потенціалу; 3) дотримання вимог трудового, екологічного, податкового законодавства; 4) ефективне ведення діяльності, орієнтоване на створення економічної доданої вартості та підвищення добробуту власників та інвесторів; 5) врахування суспільних очікувань і загальноприйнятих етичних норм у практиці ведення бізнесу.

У дисертаційній роботі Примітки до фінансової звітності пропонується доповнити розділом «Соціально-економічні показники діяльності», який би містив ряд тематичних розділів: найважливіші підсумки виробничо-господарської діяльності організації та оцінка основних умов і передумов, що визначили наявність досягнутих параметрів економічного розвитку; відомості про ціну і якість сільськогосподарської продукції за ряд років (така інформація важлива для покупців); рентабельність виробництва видів сільськогосподарської продукції, зокрема порівняно із середньогалузевими показниками; аналіз діяльності з

реструктуризації виробництва; наявність інноваційно-орієнтованої стратегії розвитку організації, аналіз її суті і ходу виконання; інвестиційна активність, аналіз основних джерел і напрямів інвестиційного процесу.

Одна з основних категорій користувачів бухгалтерської (фінансової) звітності - працівники, які водночас є пайовиками сільськогосподарського підприємства. Працівникам необхідна інформація не тільки про фінансовий стан і результати діяльності, але і відомості про порядок нарахування заробітної плати, соціальні пільги.

Крім того, в існуючій практиці сільськогосподарських організацій складно виділити витрати на природоохоронну діяльність, тому що вони тісно пов'язані з технологічним процесом і «розчиняються в собівартості продукції». Їх облік, як і раніше, ведеться несистемно, за допомогою вибірок з первинних документів, даних оперативного обліку, статистичних розрахунків і експертних оцінок.

У III розділ Приміток до річної фінансової звітності рекомендується включити такі питання: наявність земельних ресурсів по категоріях і правах на використання (у власності, в оренді); підсумки виконання підприємством спеціальних екологічних програм (за наявності) і природоохоронних заходів; дотримання в практичній діяльності природоохоронного законодавства, ліцензійних угод, ідеології дбайливого використання природних ресурсів; участь організації в розробці і здійсненні міжвідомчих і регіональних програм подолання кризових ситуацій у сфері екологічної безпеки, форми і результати співпраці з місцевими природоохоронними структурами та громадськими екологічними організаціями; політика відносно дотримання екологічних стандартів при модернізації, розширенні і створенні нових виробництв; впровадження інновацій, пов'язаних з екологічним середовищем.

З позиції забезпечення управлінської діяльності можна виділити основні вимоги, яким повинна задовольняти бухгалтерська звітність. Вона має містити дані, необхідні для: оцінки динаміки і перспектив формування та розподілу прибутку (доходів) сільськогосподарського підприємства; оцінки наявних у нього ресурсів, змін, що відбуваються і ефективності їх використання; прийняття обґрунтованих рішень у галузі інвестиційної політики; прийняття обґрунтованих рішень щодо складу і структури джерел фінансування.

Цільове призначення внутрішньої бухгалтерської звітності, як складової найбільш актуалізованої частини мікрорівневої (управлінської) звітності, полягає в поданні інформації у формі, що була б зручною для формулювання стратегії, планування, прийняття управлінських рішень, контролю й оцінки результатів діяльності та відповідала б управлінським завданням. Це обумовило внесення пропозицій щодо удосконалення й розробки окремих форм, які розкрито в дисертаційному дослідженні на прикладі звітної інформації щодо витрат, оскільки це одна з найважливіших ділянок. На їх підставі провадиться управлінський аналіз за призначенням, тобто за економічними елементами, який визначає куди, на які цілі та в яких розмірах витрачено ресурси. Він необхідний для обчислення собівартості окремих видів продукції у виробництві, встановлення центрів зосередження витрат і пошуку резервів їх скорочення.

Для підвищення ролі звітності в управлінні доцільно розкрити потребу в показниках звітності у фінансовому аналізі. Для цілей діагностики варто використовувати тільки ті показники, які є інформаційною основою для прийняття управлінських рішень. Створення системи ключових показників діяльності в сільськогосподарському підприємстві передбачає:

1. Вибір моделі ключових показників діяльності.
2. Визначення і розподіл відповідальності за виділені показники.

ВИСНОВКИ

Комплексне дослідження теоретико-методологічних положень та досвіду використання бухгалтерської звітності сільськогосподарських підприємств як одного з методів формалізації управлінських рішень дозволило одержати результати, що засвідчують досягнення мети дослідження, та розв'язання поставлених завдань і полягають у наступному:

1. Інтеграція української економіки у світове співтовариство зумовила необхідність ґрунтовного дослідження методологічних і методичних аспектів формування бухгалтерської звітності, яка реалізує комунікативну й інформаційно-аналітичну функції обліку та є найважливішим інструментом моніторингу, планування і контролю діяльності сільськогосподарських підприємств.

2. Відсутність комплексного підходу до формування єдиного інформаційного простору на основі системної звітності з питань створення інформації про специфіку сільськогосподарської галузі з урахуванням балансу економічних інтересів усіх суб'єктів господарювання на сьогодні є очевидною. Таким чином, постає необхідність належного формування звітності як основи інформаційного забезпечення всіх суб'єктів ринку, оскільки очікування держави та суспільства стосовно результатів діяльності сільськогосподарських підприємств, їх соціальної ролі – це один із факторів, який визначає діловий клімат у країні.

3. Теоретичні дослідження та інтерпретації даної категорії дали можливість уточнити поняття «звітність» як сукупність узагальнених показників, що характеризують підсумки виробничо-фінансової діяльності, майновий і фінансовий стан організації (чи окремих її елементів) за визначений період. У визначенні пропонується застосовувати поняття «організація», а не термін «підприємство» (на думку багатьох науковців), під якою розуміти соціальну систему, в якій існує функціональний поділ праці, спрямований на досягнення загальної мети (цілей).

4. Вивчення поглядів науковців свідчить, що більшість вчених не вбачають суттєвої різниці між поняттями «бухгалтерська» та «фінансова» звітність, а тому доведено, що дефініція терміна «фінансова звітність» значно ширше, ніж це передбачено бухгалтерським законодавством. Пропонується застосовувати категорію «бухгалтерська звітність» і розуміти її наступним чином - визначена законодавством або організаціями сукупність форм, складених на основі науково згрупованих даних бухгалтерського обліку, які відображають інформацію про майновий і фінансовий стан, їх зміни та результати виробничої й іншої діяльності організацій за визначений період.

5. Обґрунтовано необхідність розширення та введення нових

класифікаційних ознак звітності, в результаті виділено наступні: видова ознака, характер впливу на об'єкт управління; ступінь узагальнення; ступінь конфіденційності; склад; терміновість подання; ступінь регламентації.

6. Для забезпечення ефективності перетворень в обліковій системі варто керуватися основною ідеєю, концепцією. Наявність концептуальної основи, розглянутої як послідовне узгодження цілей, завдань, термінології, облікових принципів і процедур формування звітних даних, сприяє кращому розумінню основних форм річної бухгалтерської звітів і довіри до них.

7. Уточнено роль концепції у формуванні звітної інформації, виявлено, що основною метою бухгалтерської звітності є створення такої інформаційної системи, яка, за принципом повноти інформації, стане метаресурсом для сільськогосподарських підприємств і буде використовуватись як суб'єктами ринку для оцінки результатів діяльності, фінансового стану сільськогосподарських організацій та змін у ньому, так і в управлінській діяльності.

8. Важливим моментом дослідження виступає вивчення інформаційних можливостей вітчизняної бухгалтерської (фінансової) звітності в порівняльному аспекті й визначення основних напрямків підвищення інформативності звітних даних для максимального задоволення інтересів користувачів. Чіткому розумінню потреб користувачів значною мірою сприяє їх класифікація, відповідно до якої користувачі звітності розподіляються на окремі групи і мають чітко окреслені інформаційні очікування від системи звітної інформації господарюючих суб'єктів.

9. Стосовно складу річної бухгалтерської звітності необхідно відійти від догми, що обсяг бухгалтерської звітності визначається кількістю показників і чим їх менше, тим більше скорочується облікова робота. Ринкова економіка передбачає, що держава зобов'язана забезпечити оптимальна кількість обов'язкових показників для всіх користувачів (учасників ринку), про що, зокрема, свідчать і міжнародні стандарти. Сукупність звітних форм і пояснень до них характеризують діяльність економічного суб'єкта у всіх основних аспектах, і в цьому зв'язку кожна форма уявляється важливою.

10. Структурно-логічна побудова форм звітності залежить від сукупності критеріїв щодо наочності, аналітичності уособлених звітних формах показників. Обґрунтовано необхідність удосконалення структури форм і доповнення їх інформацією, яка б максимально задовольнила інформаційні очікування всіх користувачів. У роботі внесено конкретні пропозиції, спрямовані на підвищення корисності й доречності інформації, яка міститься у Балансі, Звіті про фінансові результати та Примітках до річної фінансової звітності, що припускає структурне перегрупування розділів, статей і введення додаткових показників.

11. Проведені дослідження використання бухгалтерської звітності управлінським персоналом сільськогосподарських підприємств свідчать про відсутність єдиного підходу у визначенні переліку, змісту вимог до звітної інформації та її відбору і градації у використанні за рівнями управління та центрами відповідальності; відсутність частини інформації для ухвалення визначених управлінських рішень в основному на вищому рівні системи управління сільськогосподарським підприємством; відсутність ефективних засобів контролю якості інформації.

12. Питання інформаційного забезпечення системи управління необхідно вирішувати комплексно, починаючи з виявлення особливостей відбору інформації, побудови відповідного механізму і моделі та організації внутрішньої бухгалтерської звітності, орієнтованої, перш за все, на підготовку інформації для ухвалення управлінських рішень. Цільове призначення структури бухгалтерської звітності полягає в поданні інформації у зручній формі для формулювання стратегії, планування, прийняття управлінських рішень, контролю та оцінки результатів діяльності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Ковальчук Н.В. Фінансова звітність і міжнародні стандарти / В. Д. Слободян, Н.В. Ковальчук // Міжвідомчий науковий збірник «Аграрна наука – селу». - Черн. : Буковина, 1997. - Вип.3. - С.196-200. (автором особисто сформульовано розбіжності у складі та структурі форм вітчизняної звітності та звітності зарубіжних країн та сформульовано основні напрямки її конвергенції з міжнародними стандартами).
2. Ковальчук Н.В. Бухгалтерська звітність в системі інформаційного забезпечення / В.Д. Слободян, Н.В. Ковальчук // Економіка АПК. - 1998. - № 12. - С. 35-39. (автором особисто розглянуто позиціонування бухгалтерської звітності в системі інформаційного забезпечення, властивості інформації бухгалтерської звітності та окреслено напрямки її удосконалення).
3. Ковальчук Н.В. Поняття та класифікація звітності в сучасних дослідженнях / Н.В. Ковальчук // Економіка АПК. - 1999. - № 11. - С. 74-81 .
4. Ковальчук Н.В. Закон про бухгалтерський облік вимагає уточнень / Н.В. Ковальчук // АгроІнком. - 1999. - № 10-12. - С. 58-59.
5. Ковальчук Н.В. До історії розвитку вітчизняної бухгалтерської звітності / Н.В. Ковальчук // Науковий збірник ПДАТА «Аграрна наука – селу». - Кам.-Под., 1999. - Вип.7, т.2. - С.188-191.
6. Ковальчук Н.В. Звітність в світлі концепцій бухгалтерського обліку / Н.В. Ковальчук // Науковий збірник ПДАТА «Аграрна наука – селу». - Кам.-Под., 2000. - Вип.8., т.2. - С.319-321.
7. Ковальчук Н.В. Історичний аспект розвитку бухгалтерської звітності / Н.В. Ковальчук // Економіка АПК. - 2000. - № 12. - С. 63-67.
8. Ковальчук Н.В. Звітність в умовах диференціації бухгалтерського обліку / Н.В. Ковальчук // Збірник наукових праць / за ред. М.І. Бахмата. - Кам.-Под. - 2006. - Вип. 14, т. 2. - С. 238-240.
9. Ковальчук Н.В. Облік доходів і витрат діяльності підприємств / Н.В. Ковальчук, Л.А. Кушнір, В.В. Блинда // Збірник наукових праць / за ред. М.І. Бахмата. - Кам.-Под. - 2007. - Вип. 15, т. 2. - С. 230-232. (автором особисто запропоновано порядок відображення в бухгалтерському обліку доходів діяльності підприємств).
10. Семенишена Н.В. Вітчизняна бухгалтерська терміносистема: проблема якості національних стандартів / Н.В. Семенишена, В.Д. Слободян // Облік і фінанси АПК. - 2007. - № 11-12. - С. 204-209. (автором особисто здійснено критичний аналіз

термінології національних стандартів та уточнено дефініції елементів фінансової звітності).

Тези доповідей на науково-практичних конференціях:

11. Семенишена Н.В. Інформаційне забезпечення суб'єктів ринку зерна / Р.П. Саблук, Н.В. Семенишена // Наукове та професійне забезпечення розвитку обліку та фінансів аграрного сектору економіки в умовах глобалізації: IV міжнар. наук.-практ. конф., 18-19 вересня 2008р. : зб. тез та виступів. – К.: Юр-Агро-Веста, 2008. – С.259-264. (автором особисто сформульовано критерії та вимоги до звітної інформації в інформаційному забезпеченні суб'єктів зернового ринку)

12. Семенишена Н.В., Оцінка ефективності застосування комплексних систем автоматизації бухгалтерського обліку на підприємстві / Н.В. Семенишена, Л.А. Кушнір // Збірник наукових праць / за ред. М.І. Бахмата. - Кам.-Под. - 2008. - Вип.16, т.2. - С.33-35. (автором особисто розглянуто показники економічної ефективності комп'ютеризації облікового процесу).

13. Семенишена Н.В. Річна бухгалтерська (фінансова) звітність підприємств: перспективи розширення інформаційних можливостей / Н.В. Семенишена // Актуальні проблеми на сучасному етапі та перспективи розвитку фінансово-кредитного механізму АПК : міжнар. наук.-практ. конф., 25-26 жовтня 2007р. : тези доповідей. // Збірник наукових праць. - 2007. - Вип.15. - т.3. - С.557-570.

14. Ковальчук Н.В. Управлінський аспект бухгалтерської звітності сільськогосподарських підприємств / Н.В. Ковальчук // Науковий збірник ПДАТА «Аграрна наука – селу». - Кам.-Под. - 1998. - Вип.6. - С.182-183.

АНОТАЦІЯ

Семенишена Н.В. Комунікативна та інформаційно-аналітична функції бухгалтерської звітності сільськогосподарських підприємств. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). – Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» Української академії аграрних наук, Київ, 2008.

Дисертація присвячена теоретичному і методологічному обґрунтуванню комунікативної та інформаційно-аналітичної функцій бухгалтерської звітності сільськогосподарських підприємств, розробці пропозицій та рекомендацій з удосконалення структури та складу основних форм бухгалтерської звітності, розширення її інформаційних можливостей в управлінській діяльності.

Проведено періодизацію розвитку бухгалтерської звітності у взаємозв'язку з формуванням комунікативної та інформаційно-аналітичної функцій звітності та обґрунтовано доцільність застосування терміна «бухгалтерська звітність» у нормативних документах.

Удосконалено критерії класифікації звітності на сучасному етапі реформування бухгалтерського обліку.

Обґрунтовано пропозиції щодо удосконалення складу та змісту основних форм річної бухгалтерської звітності й необхідність доповнення річної звітності сільськогосподарських підприємств інформацією, що відображає специфіку галузі з

метою підвищення відповідності її якісним критеріям та інформаційним потребам користувачів.

Розглянуто концептуальні підходи до формування внутрішньої бухгалтерської звітності та підвищення ролі звітності в управлінській діяльності.

Ключові слова: бухгалтерська звітність, звітна інформація, користувачі бухгалтерської звітності, управлінські рішення, управлінський персонал.

АННОТАЦИЯ

**Семенишена Н.В. Коммуникативная и информационно-аналитическая функции бухгалтерской отчетности сельскохозяйственных предприятий–
Рукопись.**

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.09 – бухгалтерский учет, анализ и аудит (по видам экономической деятельности). – Национальный научный центр «Институт аграрной экономики» УААН, Киев, 2008.

Диссертация посвящена теоретическому и методологическому обоснованию коммуникативной и информационно-аналитической функций бухгалтерской отчетности сельскохозяйственных предприятий, разработке предложений и рекомендаций по усовершенствованию структуры и состава основных форм бухгалтерской отчетности, расширению ее информационных возможностей в управленческой деятельности.

На основе проведенного в диссертации историко-логического исследования категории «бухгалтерская отчетность» предложена периодизация ее развития с обоснованием введения в научный оборот и определение понятия «коммуникативная функция отчетности», которое понимается автором как способность осуществлять обмен информацией между коммуникантами и формирование контактов и взаимодействия между ними посредством обобщенной системы символов для получения коммуникативного эффекта.

Определены концептуальные подходы к построению системы бухгалтерской отчетности сельскохозяйственных предприятий на основе проведенного анализа ее использования управленческим персоналом в соответствии с управленческими задачами.

Систематизированы и обоснованы критерии классификации и классификационные признаки отчетности. Систематизация и анализ существующих подходов позволил выделить основные признаки, учитывающие характерные особенности каждого вида: видовой признак, характер влияния на объект управления; степень обобщения; степень конфиденциальности; состав; срочность представления; степень регламентации.

Систематизация и анализ основных подходов позволили уточнить понятие «отчетность» как совокупность обобщенных показателей, формализованных законодательством или организацией, которые характеризуют эффективность функционирования организации (или отдельных ее элементов) за определенный период; дефиницию категории «бухгалтерская отчетность» – определенная законодательством или организациями совокупность форм, составленных на основе научно сгруппированных системных данных бухгалтерского учета, которые

отображают информацию об имущественном, финансовом состоянии и их изменении и результаты производственной и другой деятельности организаций за определенный период; понятие «управленческая отчетность» как управленческая отчетность (в широком смысле) – экономическая модель объекта управления (или отдельных его элементов), которая является инструментом мониторинга и контроля субъектом управления, используемым с целью влияния на функционирование этого объекта. Управленческая отчетность на микроуровне определяется автором как совокупность итоговых показателей, которые представляют собой результативную часть учетно-аналитической информации, регулируемой задачами управленческой деятельности в рамках организации за форматом, объемом, содержанием и временными параметрами, определенными субъектом управления.

Исследованием установлено и обосновано целесообразность применения термина «бухгалтерская отчетность» в нормативных документах.

Обоснованы предложения по усовершенствованию состава и содержания основных форм годовой бухгалтерской отчетности и необходимость дополнения годовой отчетности сельскохозяйственных предприятий информацией, которая отображает специфику отрасли с целью повышения соответствия ее качественным критериям и информационным потребностям пользователей.

В Балансе предложено изменить структуру разделов, уточнить названия некоторых статей; в Отчете о финансовых результатах предлагается осуществлять распределение доходов и затрат с отражением финансового результата по видам деятельности: операционной, инвестиционной и финансовой; статьи НДС, акцизного сбора и других косвенных налогов не включать, поскольку они не являются составляющими дохода и не отвечают критерию дохода, а вместо раздела III Отчета «Расчеты показателей прибыльности акций», который большинством сельскохозяйственных предприятий не заполняется, предложено подавать информацию о налогах и платежах.

Кроме того, Примечания к финансовой отчетности (форма №5) предлагается дополнить рядом тематических разделов, которые отражают специфику сельскохозяйственной деятельности, необходимые для удовлетворения информационных потребностей всех категорий пользователей.

Проведенные исследования использования бухгалтерской отчетности управленческим персоналом сельскохозяйственных предприятий свидетельствуют об отсутствии единого подхода в определении перечня, содержания, требований к отчетной информации, ее отбора и градации в использовании по уровням управления и центрах ответственности; отсутствии части информации для принятия определенных управленческих решений в основном на высшем уровне управления сельскохозяйственным предприятием; отсутствии эффективных средств контроля качества информации.

Рассмотрены концептуальные подходы к формированию внутренней бухгалтерской отчетности и повышению роли отчетности в управленческой деятельности.

Предлагаемая система внутренней бухгалтерской отчетности является комплексом специальных форм, которые составляются на основе первичных учетных документов и учетных регистров, в каждом из которых отображается та

или иная сторона деятельности предприятия.

Ключевые слова: бухгалтерская отчетность, отчетная информация, пользователи бухгалтерской отчетности, управленческие решения, управленческий персонал.

ANNOTATION

Semenishena N.V. Communication and information-analytical functions to accounting reporting of agricultural enterprises. – Manuscript.

Thesis for obtaining the scientific degree of the candidate of economics on the specialty 08.00.09 – Accounting, analysis and auditing. – National Scientific Centre «Institute of agrarian economics» UAAS, Kiev, 2008.

The dissertation is dedicated to theoretical and methodological motivation of communication and information-analytical functions to accounting reporting agricultural enterprise, development of the offers and recommendation from improvement of the structure and composition of the main forms to accounting reporting and expansion her(its) information possibilities in management activity.

It Is Organized periodical developments to accounting reporting in intercoupling with shaping communication and information-analytical function to reporting and validly practicability of the using the period «accounting reporting» in normative document.

The Advanced criteria to categorizations to reporting on modern stage of реформирования accounting;

The Motivated offer on improvement of the composition and contentses of the main forms to annual accounting reporting and need of the addition to annual reporting agricultural enterprise by information, which displays specifics of the area for the reason increasing of the correspondence to her(its) qualitative критериям and information need of the users;

The conceptual approaches are Considered to shaping of internal accounting reporting and increasing dug reporting in management activity.

Key words: accounting reporting, reporting information, users to accounting reporting, management decisions, management personnel.

Підп. до друку 19.11.08. Формат 60x90/16. Папір офсетний.
Ум. друк. арк. 0,9. Обл. - вид. арк. 0,9. Тираж 100 пр. Зам. 188.

Видання та друк – Національний науковий центр
«Інститут аграрної економіки»
03680, м. Київ-680, вул. Героїв Оборони, 10

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2065 від 18.01.2005 р.

